Vývoj čtení

NEŽ PŘIŠLA TELEVIZE, ŽILI JSME TADY JAKO ZVĚŘ

PhDr. Mgr. Jeroným Klimeš, Ph.D.
http://www.klimes.us

Anotace: Uloha čtení a psaní ve vývoji intelektu

Zrak je sice dominantní smysl pro orientaci v prostoru, ale hlavní smysl pro orientaci v sociálním prostoru je sluch. Proto lidi, kteří přišli o zrak mají potíže s orientací, ale mnohem větší potíže mají ti, co přišli o sluch, protože ti přišli o lidi. U dětí tedy potřebujeme především trénovat sluch a přes něj analýzu mluveného slova a později i čteného slova. Například práce psychologa vyžaduje mimořádnou citlivost na každé slovo, které říká klient, protože i drobné slovo ztracené v proudu povídání může být klíčové pro pochopení diagnosy či nalezení léčby.

Obsah

Dát příklad

Ty nám taky můžeš políbit prdel...

Dříve než začneme se čtením je důležité vybudovat v dítěti důvěru v jazyk, v komunikaci

Introverti jsou lidé, kteří byli celé dětství trestáni, když chtěli komunikovat. Takže v dospělosti nemluví, nebo se bojí mluvit.

Bohužel stává se, že se objeví kuriózní kombinace:
ambiciozní introvert – rád by udělal dílu do světa, ale mlčky to nejde.

Introverze je víceméně pouze pouze u sluhu. U jiných smyslů vidíme „introverzi“ vzácně.

Lidé se dělí na ty, kteří se zklidňují mluvením, popř. něčím jiným. První typ bývají dobří kantoři. Naopak to neplatí.

Zrak

Slepci, kteří od malička nevidí, neumí se orientovat podle zraku, když jim je třeba operací navrácen.

Neznáme zrakového introverta, který by byl trestaný za to, že kouká, ale občas jsou děti trestány za všímavost či za myšlení:

„Tati, proč je nebe modré?“

„Co se to ptáš za hlouposti? Nemáš nic jiného na práci?“

„Zraková slepota“ – dívají se, ale nevidí

Před očima dítěte je kachnička přemístěna doleva, přesto ji hledá vpravo.

„Sluchová hluchota“ - slyší, ale nereagují

Běžná u dětí – oslovujeme, ale oni nereagují

„Kognitivní slepota“ - vidí/čte, ale nechápe

Pronajímající a nájemní strana se domluvily na smluvní pokutě 1 % z dlužné částky za den z prodlení.

Je jedno procento hodně nebo málo?

Kolik to dělá za rok z 1000 Kč?

Dlužná částka

celkem = 1000*(1+ procenta/100)^{dnů} = 1000×1,01^{365} = 37783,43 Kč

den	1000Kč
1	1010,00
2	1020,10
3	1030,30
100	2704,81
200	7316,02
300	19788,47
365	37783,43
1000	20959155,64

Za rok je z jednoho dne práce (1000) dva měsíce práce (40.000).

Čas sluhů – Kolik řekla Chýlková nepravdivých vět?

Lidé mají z řeči dojem, nejsou schopni ho analyzovat na pravdivé a nepravdivé výroky, pokud v tom nejsou trénovaní.

Slovo je význam přilepený na vjem

vánoce, kůrovec, jehličnan, symetrie, rovnostranný trojúhelník, jehlan, smrk, větvení, fraktál

Podle vyřčeného slova vidíme v jednom vjemu nejrůznější významy.

Opačný proces je mnohem složitější

Fraktál – napadne nás smrk?
Rotační kužel –
Nahosemenná rostlina –

Tato práce s významy se neděje přes zrak, ale přes sluch.
Slyší, ale nerozumí.

Vývoj jazyka

Do věku jednoho roku dítě vyslovuje stylem "jeden výdech = jedna slabika", tedy "ba", "va" ap.

Od jednoho roku je schopno výdechový proud přerušit a vytvořit dvouslabičné slovo "va - va". To samozřejmě nenese žádný význam, ale rodiče začnou v tom "va - va" slyšet první slova: "ma-ma", "ba-ba", "ta-ta" a tak je to pro ně spouštěč, že začínají dítě učit první slova. Zde stále ještě nejde o to dítěti číst, ale komunikovat s ním. Dítě se musí napřed naučit, že komunikace je užitečná a zábavná.

Puerilní řeč

Rodiče by měli s dítětem mluvit tzv. **puerilní řečí**. To je jakýsi rudiment, pozůstatek z dávno minulých let, kdy se takto primitivně zřejmě domlouvali předci člověka. Je to zjednodušená řeč, která se vyznačuje:

a) primitivní gramatikou a zjednodušenými slovy, která jsou odvozena od citoslovcí - "Koko ťapi ťapi." (Slepička jde.)

b) zvýrazněnou artikulací, zesíleným slovním důrazem a mimikou s gesty: "**Pa**nenka **u**dělala **BÁC**!" a přitom plácneme rukama na zem.

c) zpomalenou výslovností a redundantními obsahy. Věty říkáme pomaleji a třikrát je zopakujeme v mírných obměnách. "Koko, slepička, ťapi ťapi. [oddech] Ťapi ťapi [oddech] Slepička ťapi, a pak ňami ňami."

d) o dítěti mluvíme ve třetí osobě: "Anička ňami ňami a pak hájí."

Pokud se rodiče například stydí takto mluvit se svými dětmi, pak děti mluví jednak později, hůře vyslovují, ale hlavně se učí využívat komunikaci jako zdroj zajímavých informací. Například když rodiče nezdůrazňují důraz na první slabice slova, pak tyto děti vyslovují jen poslední slabiku. Místo "pepe" jako pejsek říkají jen "hek".

Když už se dítě naučí spojovat zvuk s objektem, tak je možno začít s prvním čtením. Dítěti ukážeme nějaký obrázek s jasnou kresbou (silná obrysová linka) a dobře odděleným objektem od pozadí. Dítěti ukazujeme prstem objekty na obrázcích a právě onou puerilní řečí vyprávíme jednoduché popisné příběhy. Ty jsou v tomto věku zcela bez pointy: "**Pe**jsek,**ha**f **ha**f, **há**jí v**do**mečku. **Slu**níčko **svít**í. **Svít**í **slu**níčko na **ha**f haf. Tady **pej**sek, tady **slu**níčko a tady je **do**meček." Když dítě řekne "ha", tak dospělý zareaguje další plejádou vět: "Ano! Pejsek dělá haf haf. Pejsek, haf haf, hají v domečku." To celé se takto v kruzích opakuje, buď do nasycení dítěte, nebo vyčerpání dospělého. Takže v tom věku považujeme za čtení s dětmi to, že si prohlížíme leporelo a popisujeme, co je na obrázku.

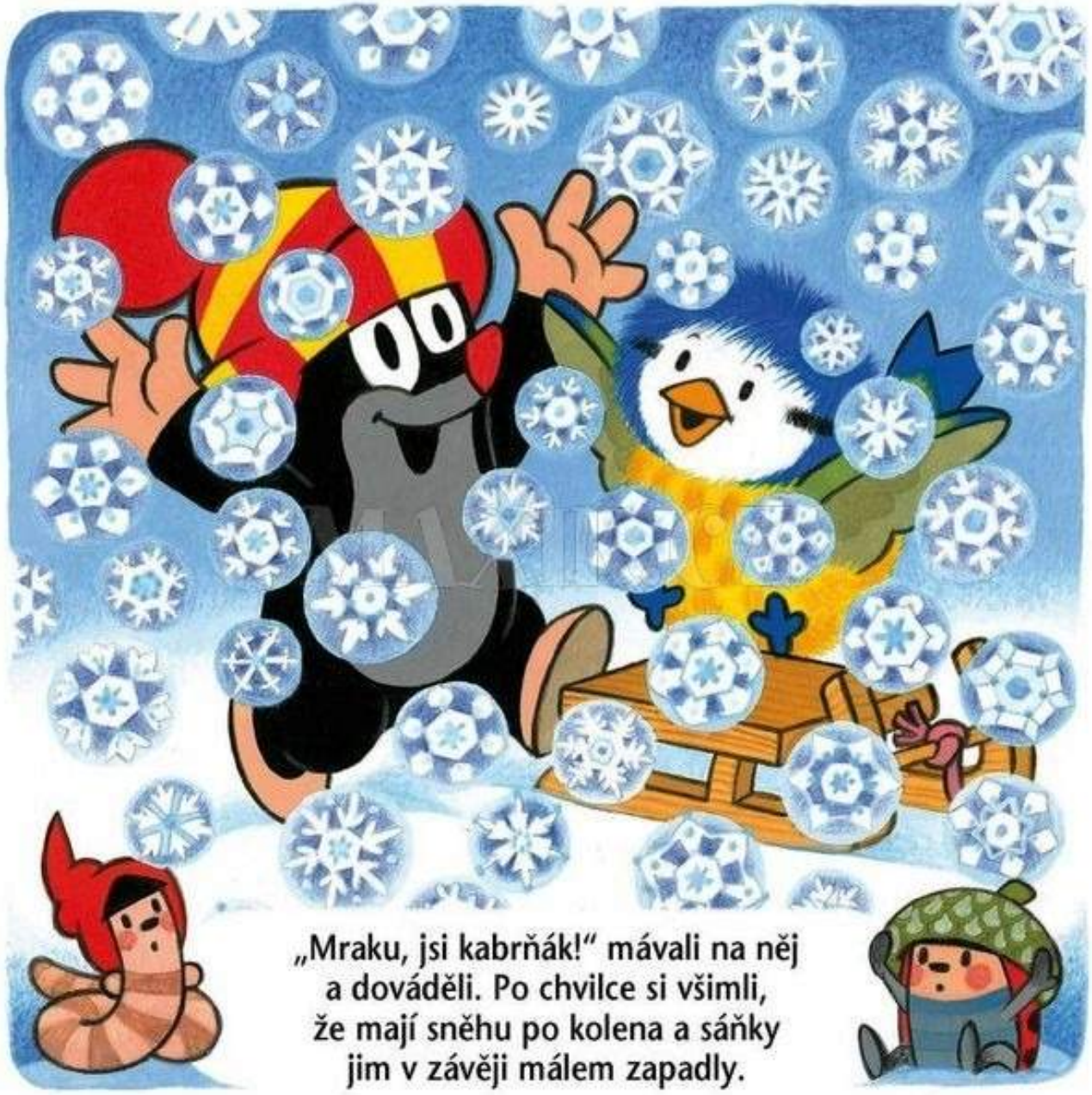

„Mraku, jsi kabrňák!“ mávali na něj
a dováděli. Po chvilce si všimli,
že mají sněhu po kolena a sáňky
jim v závěji málem zapadly.

Legenda: Krteček je nejen po grafické stránce naprosto dokonalý počin pro děti okolo dvou let. Avšak konkrétně tato ilustrace sněhových vloček představuje pro malé dítě vizuální chaos, protože není schopno odlišit krtka, ptáčka, sáňky a vločky, pokud ho jinak dokonale nezná. Doplnit neúplný obraz do celkového tvaru (gestaltu) je dovednost, kterou se dítě právě v tomto věku učí. Podobně i mírně karikaturující Hrnečku vař je z malířského hlediska velmi zdařilá ilustrace, která ale bude pro dvouleté dítě těžko srozumitelná, právě proto, že se jedná o výrazovou zkratku. Možná ji ocení už předškolní dětí. Pro ty ale toto leporelo nebylo určeno.

Na obrázcích pro malé děti by se postavy a objekty neměly překrývat. Dítěti nevadí, že text postrádá pointu, neboť je zcela fascinováno prostým popisem reality. Děti na rozdíl od dospělých oceňují i jinou barevnost obrázků (přebytek růžové).

Čím dítě víc komunikuje, tím je schopnější více opustit opěrný vizuální kontext a spolehnout se jen na význam slov. Zprvu jsou pro dítě vhodnější jen krátké říkanky, později začne oceňovat i příběhy s pointou, jako je zmíněná pohádka hrnečku vař. Nicméně není naškodu, když dítě ve školním věku ještě čte komixy, pokud jejich obsah není jinak závadový.

Obecně platí, že děti můžeme nechat číst cokoli, co není vysloveně morálně závadové (např. nabádající k násilí) a je přiměřené věku. Na dětský nevkus (prdící prášek) pohlížíme tolerantně s vědomím, že sám odezní, jak dítě se vyvíjí. Až do puberty jsme rádi, že dítě vůbec čte, a je vcelku jedno co. Hlavně, že si vytváří čtenářské návyky.

V předškolním věku je třeba dětem převyprávět i texty písní

Víte například, že píseň Prší, prší je z psychologického pohledu o tzv. separační reakci? Zřejmě ne, protože Vám to v dětství rodiče nevysvětlili. Předpokládám, že si nyní budete muset sednout a sami zapřemýšlet o čem vlastně ta píseň je. Jak to může vědět Vaše dítě? Ví, o čem je Skákal pes či Jožin z bažin?

1. **Přečíst**
2. **Pochopit**
3. **Zapamatovat**
4. **Umět odvodit důsledky - inference**

Základy vnímání (percepce)

Oči dravců zaostřují na malý bod, kde mají ostré (foveální) vidění. Periferní vidění je rozmazané - reaguje na pohyb a ostré kontrasty.

Býložravci nemají tak velký rozdíl mezi periferním a foveálním viděním (mají všude přibližně stejně rozostřeno). U dravců toto kompenzují rychlé pohyby očí.

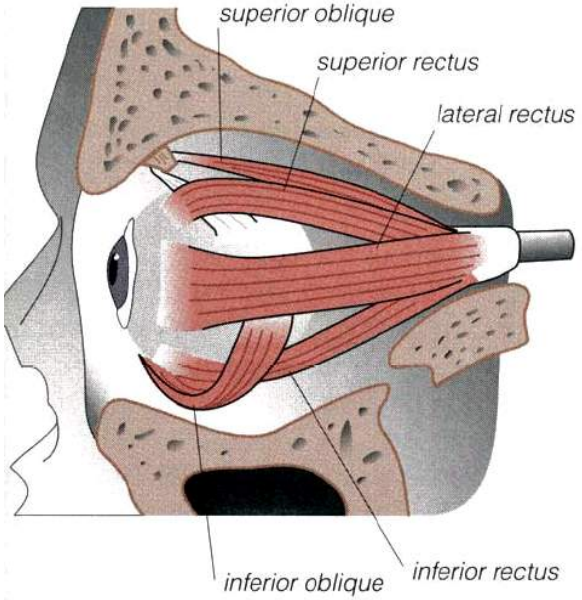

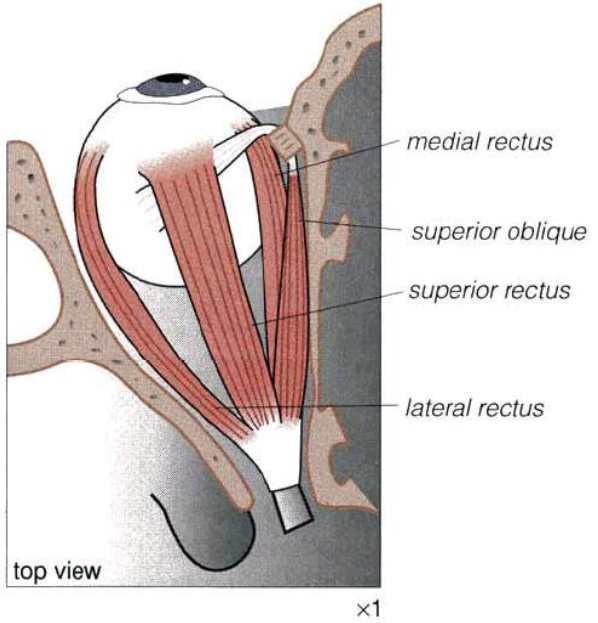

Fixace - zastávky trvající déle než 0,1 s

Sakády - skoky kratší - 0,1 s (průměrně 20 ms)

Čitelnost versus čtenost

Problém volby písma

Malé působí decentně, ale není čteno
Velké je čteno, ale působí humpolácky

Ukázka

Zeptáme se testované osoby: "Je to čitelné?" Ta si to dá před sebe, zvedne brýle a řekne: "Jo, v pohodě." Když si ale pustíme nahrávku z oční kamery, tak zjistíme, že dotyčný ten text nečte. Viz video Inzertmedia.

Praktické pravidlo

Chceme-li nějakou důležitou informaci dobře uschovat před zraky zákazníků, dáme ji do dlouhých odstavců.

Rozdíl mezi strakatým a jednoduchým layoutem

Vážení obchodní přátelé,

společnost DIMAR s.r.o. pro Vás v rámci nové služby – Bonusový prodej – připravila tři speciální programy, jejichž prostřednictvím můžete s minimálními náklady nabídnout svým klientům adresy nejvyšší kvality.

Každý z těchto programů je nastaven tak, abyste v rámci měsíčního optimálního odběru adres mohli využít veškerých výhod, včetně získání bonusu v podobě adres zdarma.

Váháte?
Vyzkoušejte program Demo. Jeho prostřednictvím si můžete během 1 - 3 měsíců ověřit kvalitu této služby za standardních finančních podmínek.

Prostřednictvím bonusového prodeje získáte pro své zákazníky nejen kvalitní adresy s minimálními náklady, ale i další výhody v podobě bezplatného informačního servisu, kompletních analýz cílových skupin a bonusových adres.

Bližší informace o jednotlivých programech naleznete na následujících stránkách.

Chcete více informací?
Stačí, když odešlete vyplněnou odpovědní kartu a my Vám rádi poskytneme podrobnější informace, včetně konzultace o možnostech využití bonusového prodeje.

Těšíme se na spolupráci s Vámi.

S pozdravem

Pavla Borovcová
obchodní oddělení

P.S. Kvalita = *garance 98,83%* doručitelnosti adres.

1. **MINIMUM**
   - optimální program pro měsíční odběr do 2 500 adres
   - 1 kompletní analýza měsíčně
   - pro ostatní zakázky standardní analýza cílové skupiny
   - 1 x měsíčně aktualizovaná nabídka adres v jednotlivých databázích
   - informační servis **zdarma**
   - smlouva na 6 měsíců
   - BONUS: při odběru více než 10 000 adres získáte **7% adres zdarma**

2. **STANDARD**
   - optimální program pro měsíční odběr od 2 500 adres do 6 500 adres
   - 3 kompletní analýzy měsíčně
   - pro ostatní zakázky standardní analýza cílové skupiny
   - 1 x měsíčně aktualizovaná nabídka adres v jednotlivých databázích
   - informační servis **zdarma**
   - smlouva na 6 měsíců
   - BONUS: při odběru více než 10 000 adres získáte **7% adres zdarma**
     18 000 adres získáte + **10% adres zdarma**

3. **EXKLUSIVE**
   - optimální program pro měsíční odběr nad 6 500 adres
   - kompletní analýza pro každou zakázku
   - 1 x měsíčně aktualizovaná nabídka adres v jednotlivých databázích
   - informační servi **zdarma**
   - smlouva na 12 měsíců
   - BONUS: při odběru více než 10 000 adres **7% adres zdarma**
     18 000 adres + **10% adres zdarma**
     30 000 adres + **10,4% adres zdarma**

Aktuální ceník

	MINIMUM		STANDARD		EXKLUSIVE	
	štítek	disketa	štítek	disketa	štítek	disketa
Paušální poplatek	2 900 Kč	2 900 Kč	4 900 Kč	4 900 Kč	6 900 Kč	6 900 Kč
Cena/adresa	1,99 Kč	2,58 Kč	1,29 Kč	1,67 Kč	0,99 Kč	0,99 Kč

Ceny jsou uvedeny bez DPH.

4. **DEMO** program, jehož prostřednictvím si můžete ve zkráceném časovém horizontu ověřit kvalitu našich služeb v rámci jednotlivých programů.
Minimum či Standard ..... 1 měsíc
Exklusive ..... 3 měsíce

Příklad:
Program STANDARD – odběr adres: **6 000 ks/měsíc** (6 měsíců)

	Cena Standard		Ceníková cena	
Počet adres/měsíc 6000	štítek	disketa	štítek	disketa
Paušál	4 900,00 Kč	4 900,00 Kč	- Kč	- Kč
Cena/adresa	1,29 Kč	1,67 Kč	2,72 Kč	3,59 Kč
Cena/měsíc	12 640,00 Kč	14 920,00 Kč	16 320,00 Kč	21 540,00 Kč
Bonus - adresy zdarma	3 084 ks	3084 ks	- Kč	- Kč
Cena celkem (6 měsíců)	75 840,00 Kč	89 520,00 Kč	97 920,00 Kč	129 240,00 Kč
Adres celkem	39 084 ks	39 084 ks	36 000,00 Kč	36 000,00 Kč

Ušetříte	22 080,00 Kč	39 720,00 Kč
	23%	31%

Ceny jsou uvedeny bez DPH.

Stejné informace byly jednou v dopise z laserové tiskárny, a nově na skládaném letáku.

Velký rozdíl v ceně a pracnosti.

Vyplatí se investovat do strakatého layoutu?

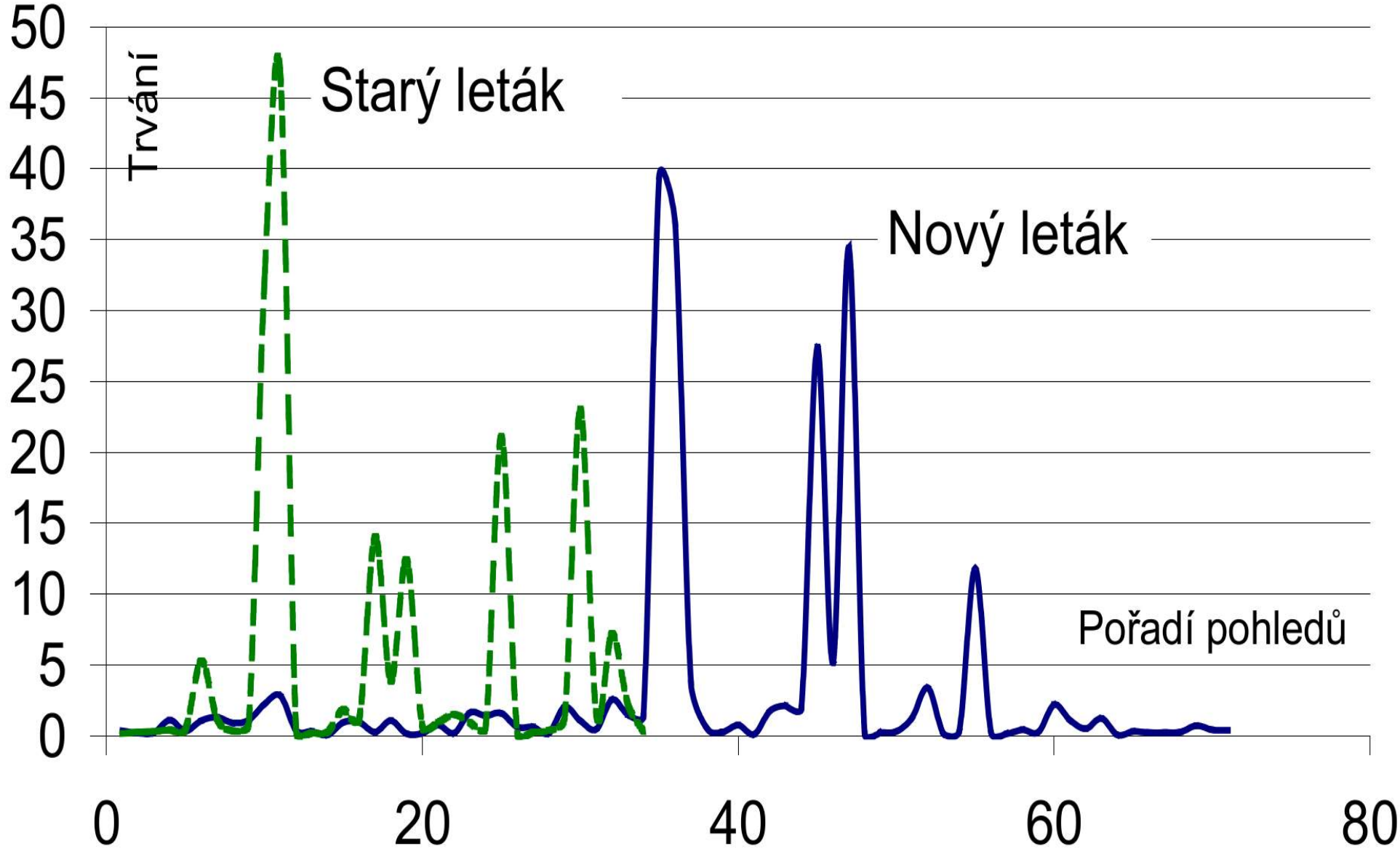

Nový leták krade krátké časy - manipulační, orientační. Některé testované osoby si stěžují, že jim dlouho trvá, než v něm zorientují.

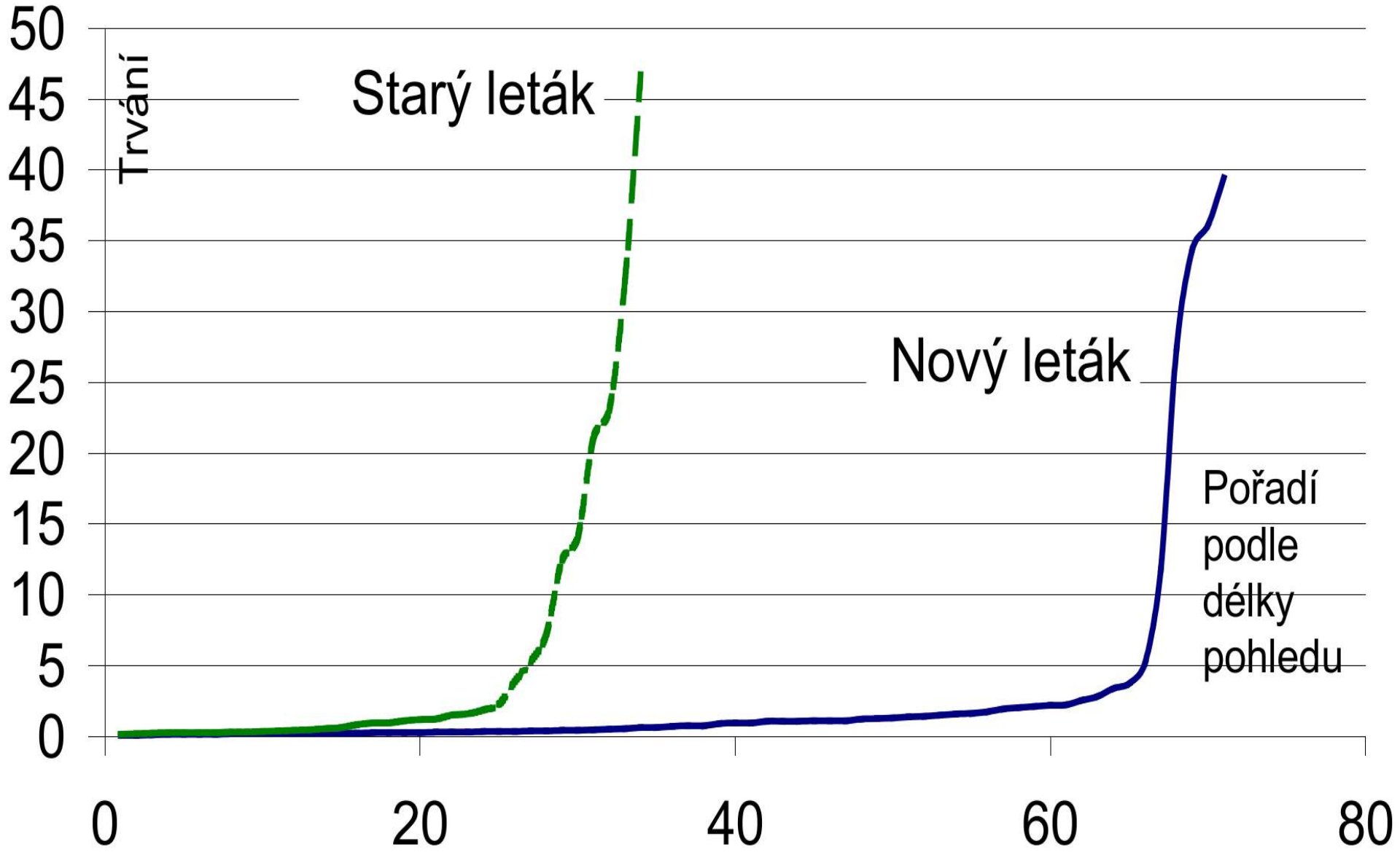

V normálním, nelogaritmickém měřítku, jsou zlomové časy hůře pozorovatelné.

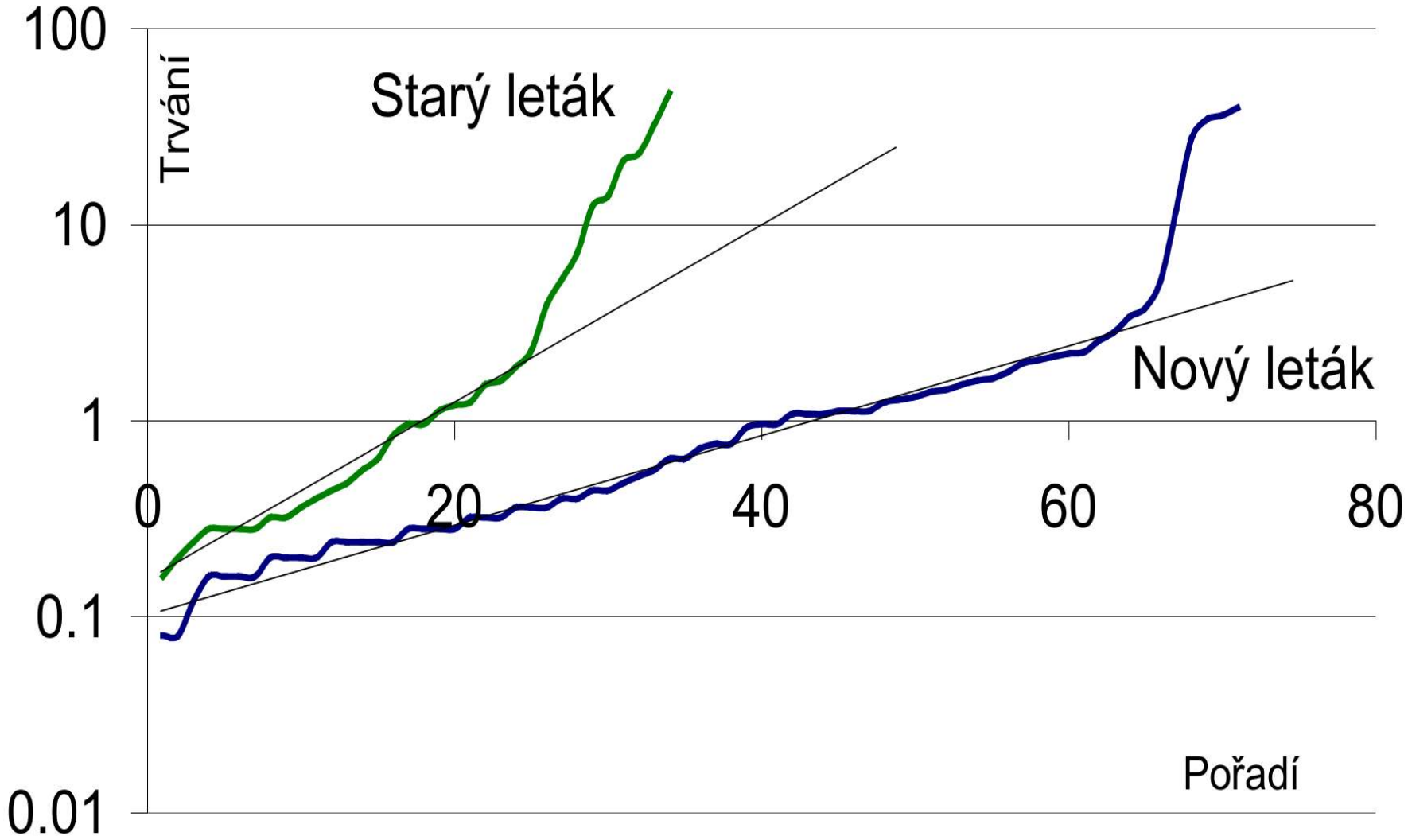

Hlubší čtení začíná, když graf opouští přímou linii, tj. okolo 3 sekund. Nástup vyšších kognitivních procesů.

U strakatého je mnohem víc krátkých časů, a méně hlubšího čtení. Vhodnější pro méně motivované čtenáře.

Povrchní a hluboké čtení

Povrchní čtení - Při orientaci v materiálu jsou pohledy krátké do tří sekund, viz grafy výše. Během této doby není možno číst souvislý text. Zákazníci vyzobávají sousloví a jednotlivé slova, maximálně větu (nadpis).

V této chvíli je nijak netrápí, že to nedává smysl, nerozumí tomu, že je to neúplné. Vytváří se rámcová mentální representace (jak asi budou vypadat následující strany), první dojem a hodnocení materiálu (zda stojí do něj více investovat).

Hluboké čtení vyžaduje větší koncentrací a tudíž i *zklidnění*. Takové zklidnění je velmi často pociťováno jako nepříjemné, proto se odkládá na jindy.

Praktická zásada:

Tučný text na stránce má dávat smysl sám o sobě.

Tučně vysázená sousloví mají zůstat, pokud možno na jedné řádce.

Důležitá informace na první řádce (Neoslovujeme slovutného sultána)

Strukturovaný poster

Strukturovaný poster by měl obsahovat čtyři vrstvy z hlediska vnímání:

Vrstvu upoutávky

Předpokládaný čas čtení/pozornosti ne více než 2 sekundy
Jednoduchý nadpis (obrázek), který vystihuje o čem poster je, který je čitelný z dálky (5 metrů)

Vrstvu stručného sdělení

Předpokládaný čas čtení/pozornosti něco mezi 10 – 30 sekundami
Odpověď na otázku: „Řekni mi prosím tě ve třech větách, o čem to je.“
Tato vrstva má být čitelná na běžnou vzdálenost bez brýlí, tj. do 3 dioptrií

Tato vrstva může být:

1. Souvislý text - větším, slabikářovým písmem, perex
2. Mezinadpisy v souvislém textu
3. Tučný text – dávající smysl – v souvislém textu

Vrstva detailního sdělní

Předpokládaný čas čtení přes minutu

Hlubší zasvěcené pojednání s dalšími odkazy na literaturu či web

Můžeme dát písmo, které je čitelné s brýlemi či dobrým zrakem

Umístit tak, aby při čtení nemusel být čtenář zkroucen jako paragraf.

Vrstva informační a kontaktní

Předpokládaný čas čtení do minuty

Odpovědi na otázky:

Kdo je autor/organizace?

Jaké jsou zdroje informací?

Kde najdu další informace?

Nepředpokládat implicitní samozřejmost. Poster může změnit byť dočasně umístění.

Nehrát si na skromného autora. Když druhý člověk shání nějakou informaci, tak by tyhle anonymní skromné nejraději přetáhl potěhem.

Komu bohové přáli ten umírá mlád

otázky

1) Je horší být slepý nebo hluchý?
2) Je horší oslepnout/ohluchnout naráz nebo postupně?
3) Kolik tónin má tři bé?

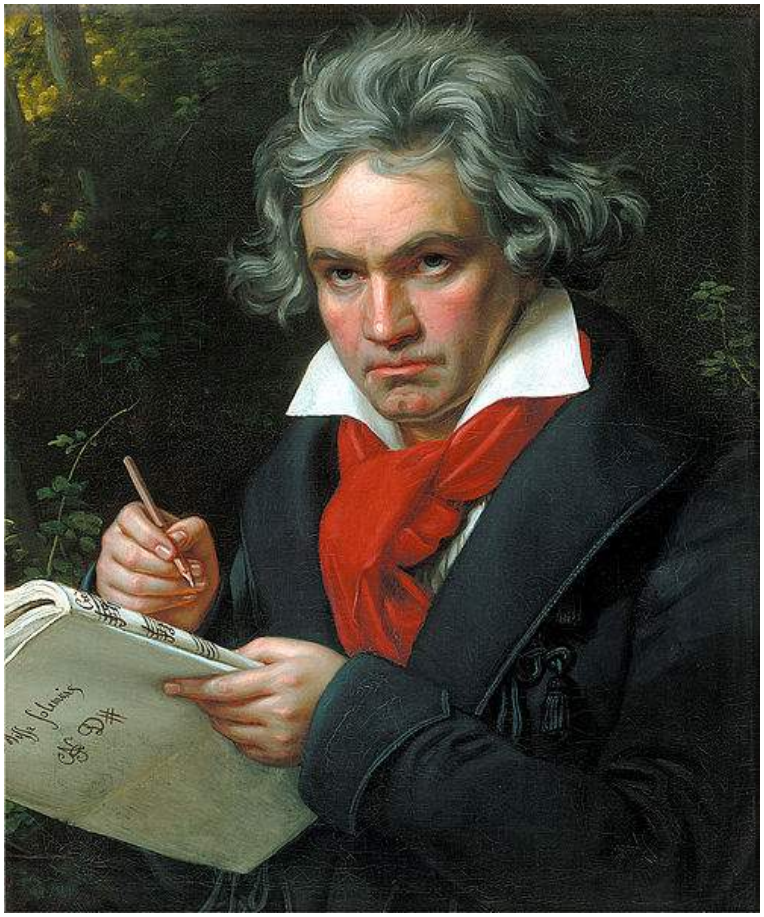

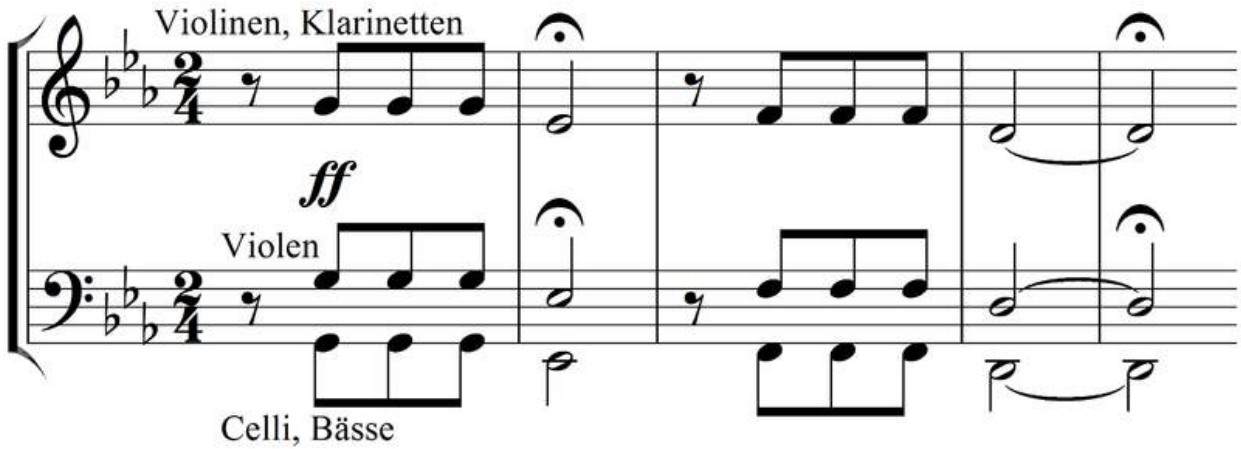

Beethoven dirigoval svou pátou symfonii po zraku, už ji nikdy neslyšel...

Komu bohové přáli, ten umírá mlád

Odpovědi

1) Je prokazatelně horší být hluchý než slepý.
2) Je prokazatelně horší ohluchnout postupně než naráz.
3) Nesčetně - Es dur, c moll, f dorská, g frygická atd.

Při stárnutí to ten druhý případ - pomalu odpadává to či ono

Chytré doporučení: Člověk "by měl" umírat od nohou, ne od hlavy

Horší je přijít o lidi, než se neorientovat v předmětech

Zrak	Sluch	Dotyk
Smysl předmětů	Smysl sociální	Smysl citový

Neřešit s dětmi známky, ale povídat si o předmětech

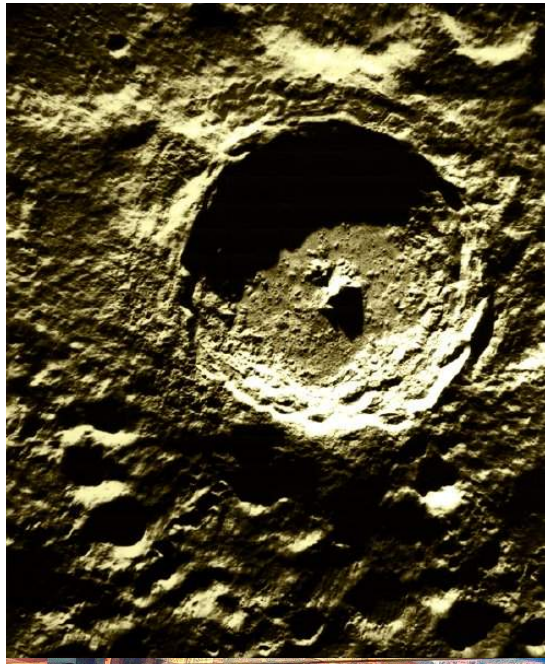

Jiná literatura, jiné písmo

אני חושב שזה מספיק היום.

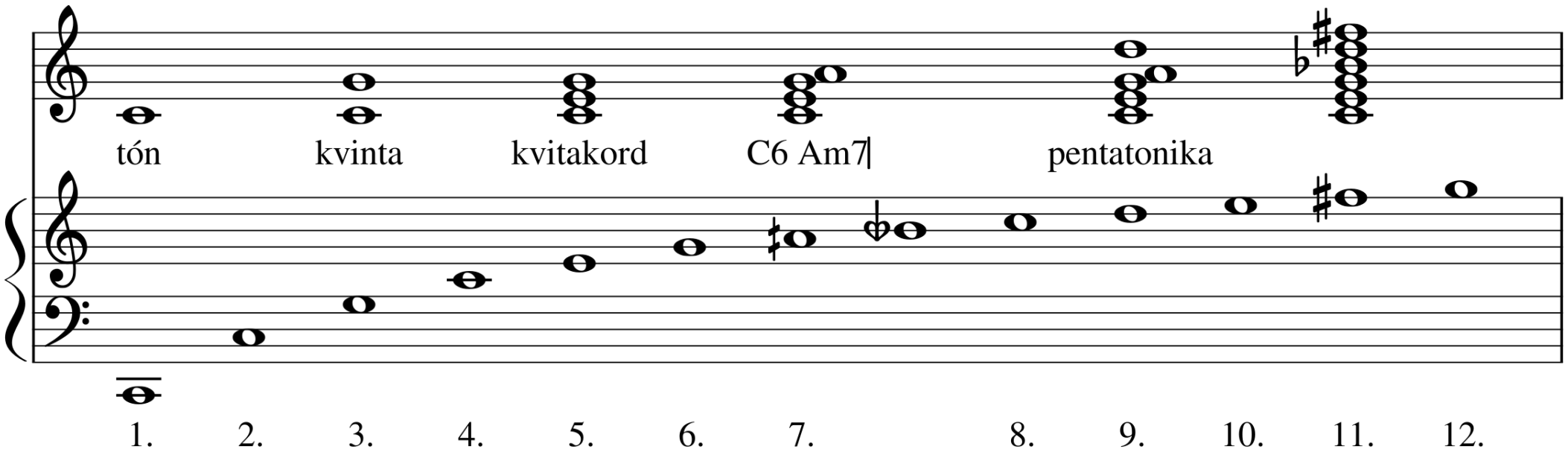

Jeden celý cizí jazyk jsou cizí slova

Jak stárneme je třeba umět stále více více dosud neznámých slov - od lékařských (diabetes melitus), přes technické termíny (wifi, router), psychologické termíny (relativní frustrace, kompulzivní sociabilita) až po právnické (rozhodčí doložka, věcné břemeno).

Tedy proces učení nekončí předškolním dětstvím.

Dětem je třeba kontinuálně zprostředkovávat nové světy. Pro profesi, jako je moje psychologie, musí se dítě postupně naučit přesně chápat a používat okolo 2000 obecných cizích slov (komplot, kompot, kompost), o speciálních názvech nemocí ani nemluvě (pika v dětství).

Dopravní kontrola:

"Pane, nesvítí vám pravý heligón!"

"Myslíte halogén?"

"Ááá, tak pán je ještě suterén."

"Myslíte suverén?"

"No tak pozor, příteli. Používat cizí termity je občas rizoto, víte?"

Jiná literatura, jiné písmo

I zde platí: Kolik řečí znáš, tolikrát jsi člověkem.

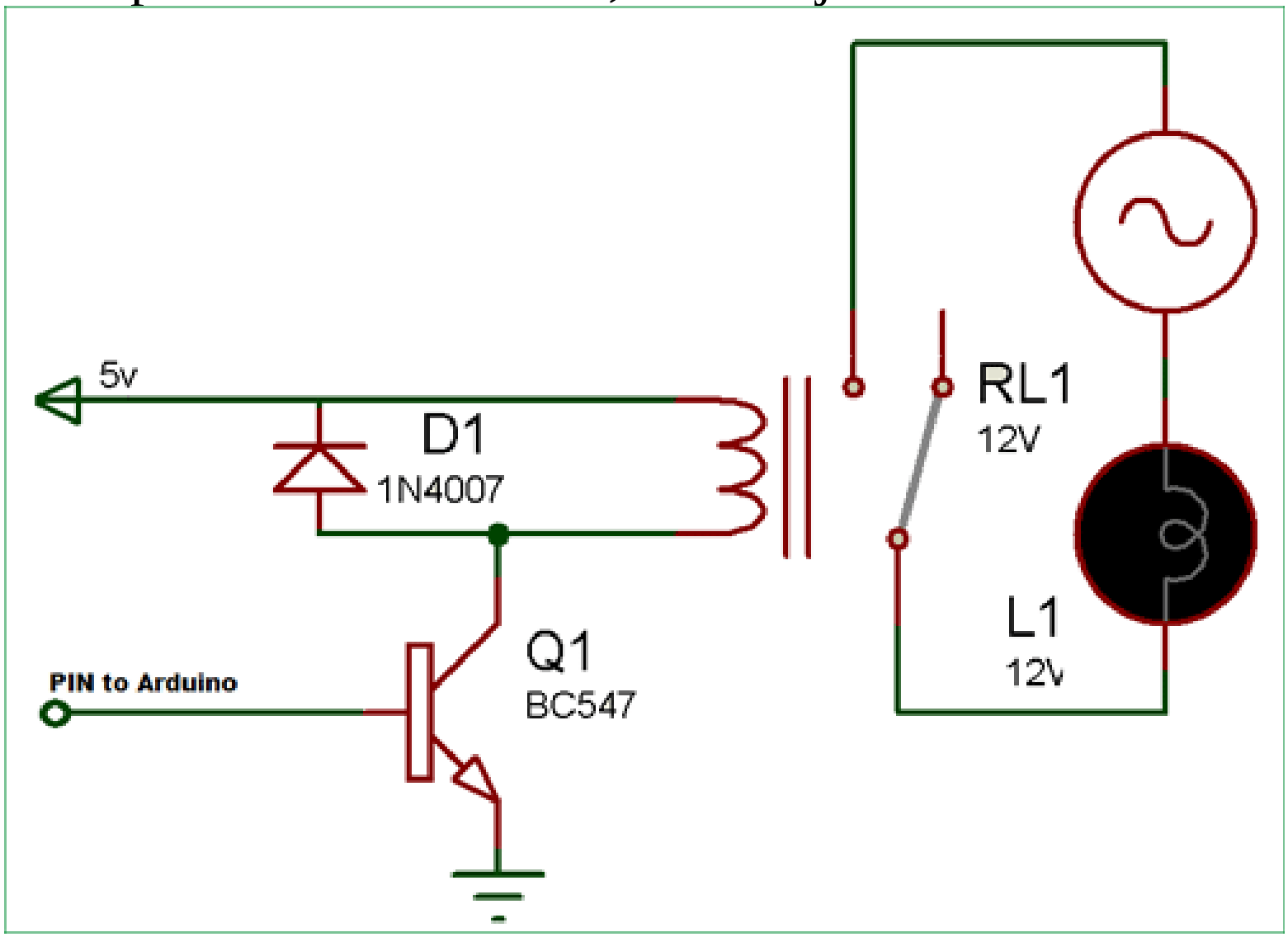

Jiná literatura, jiné písmo

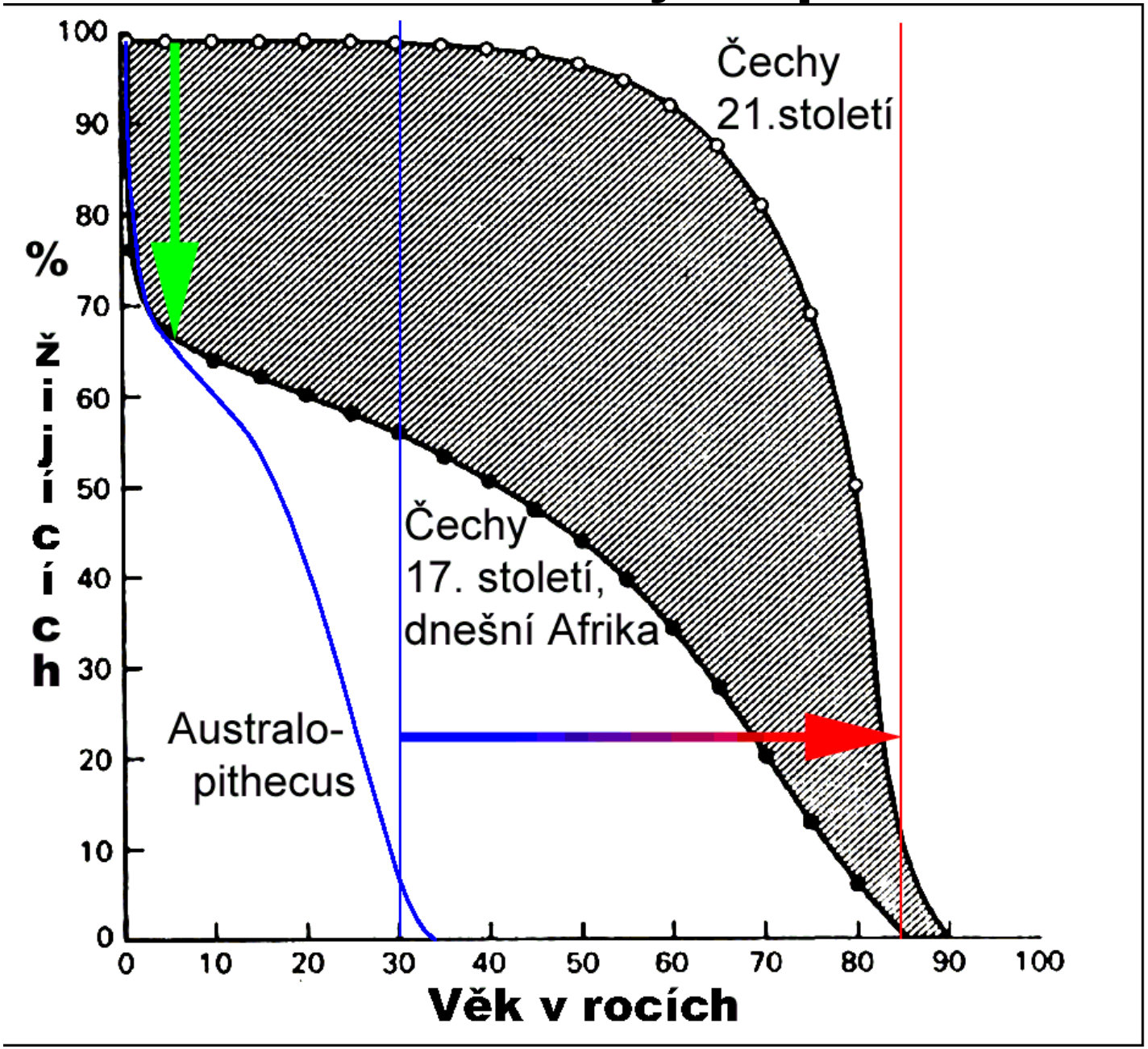

Vyplavování melatoninu do krve spouští posun světelného spektra k červené oblasti

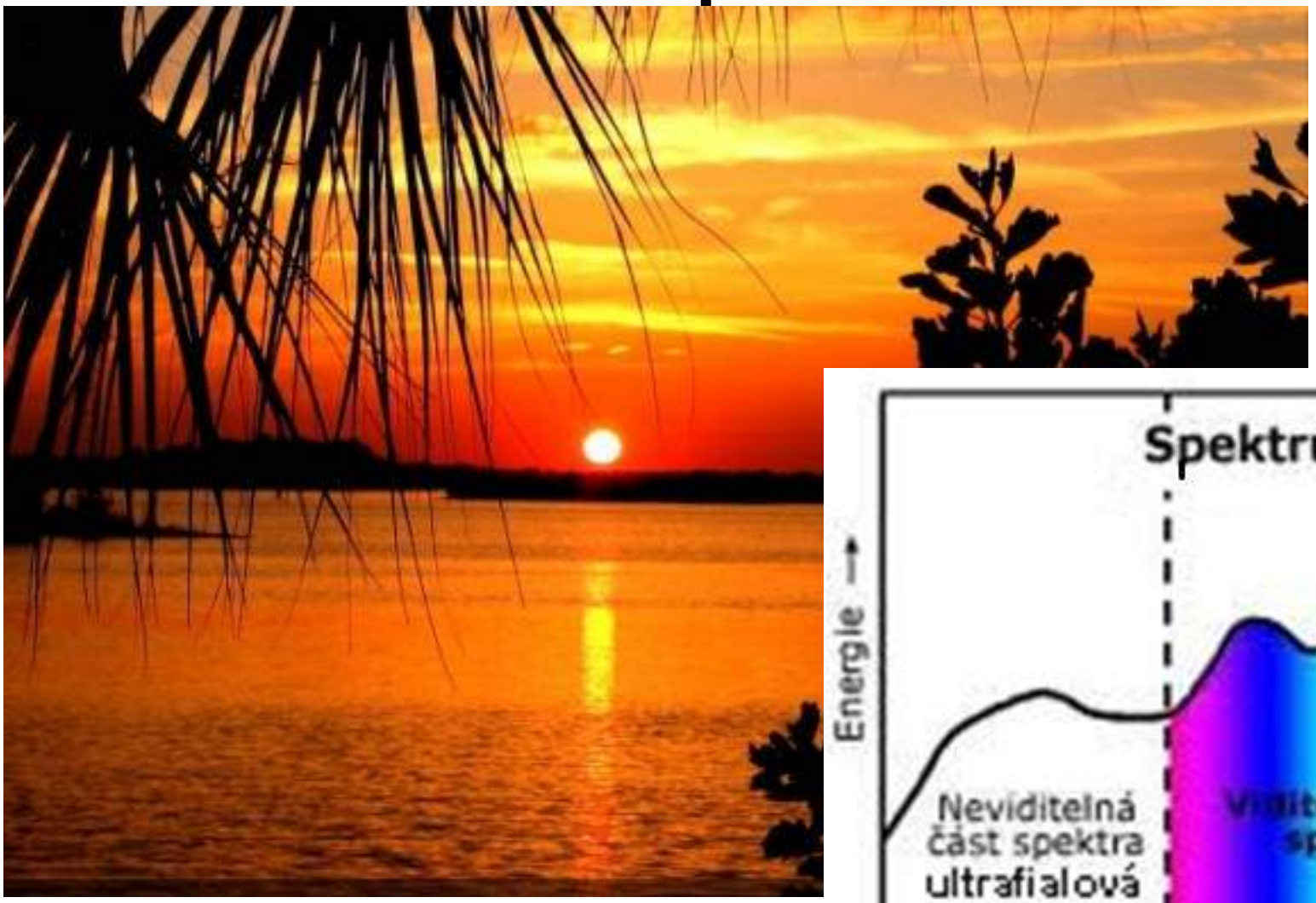

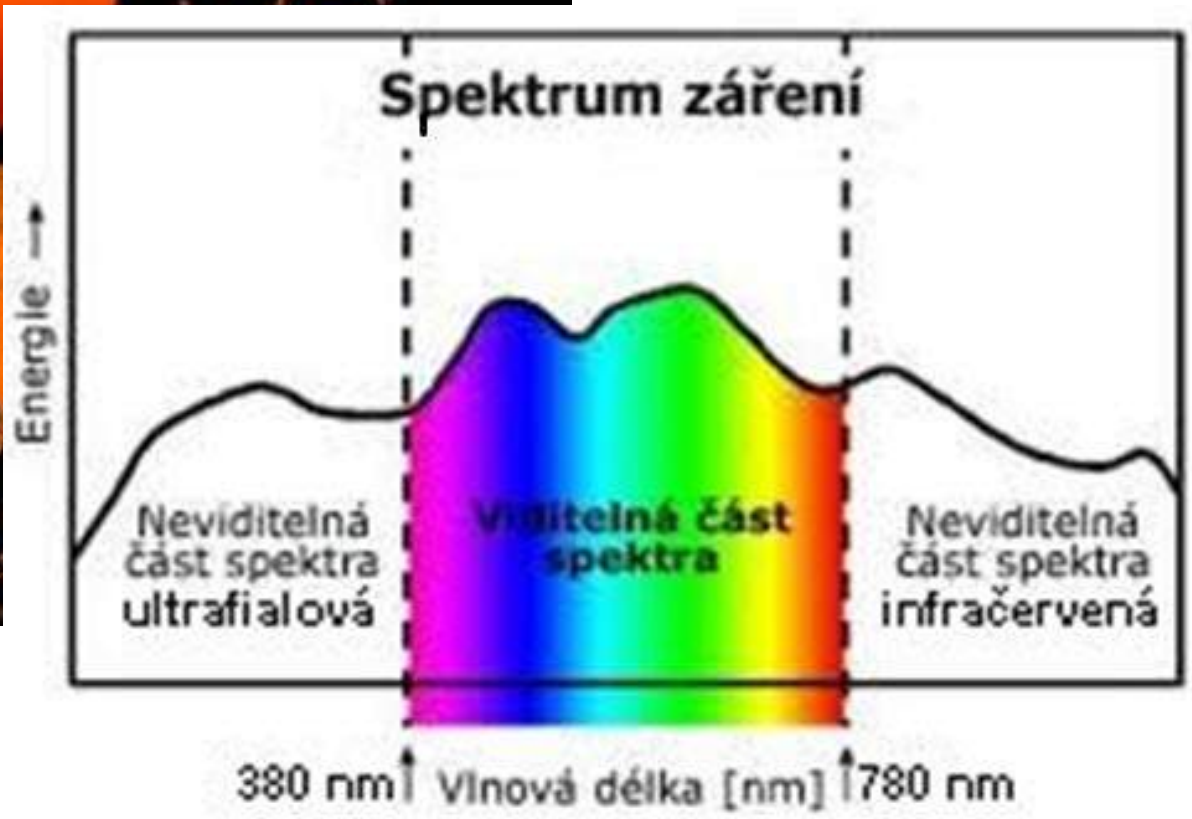

Spánková půlnoc - maximum melatoninu

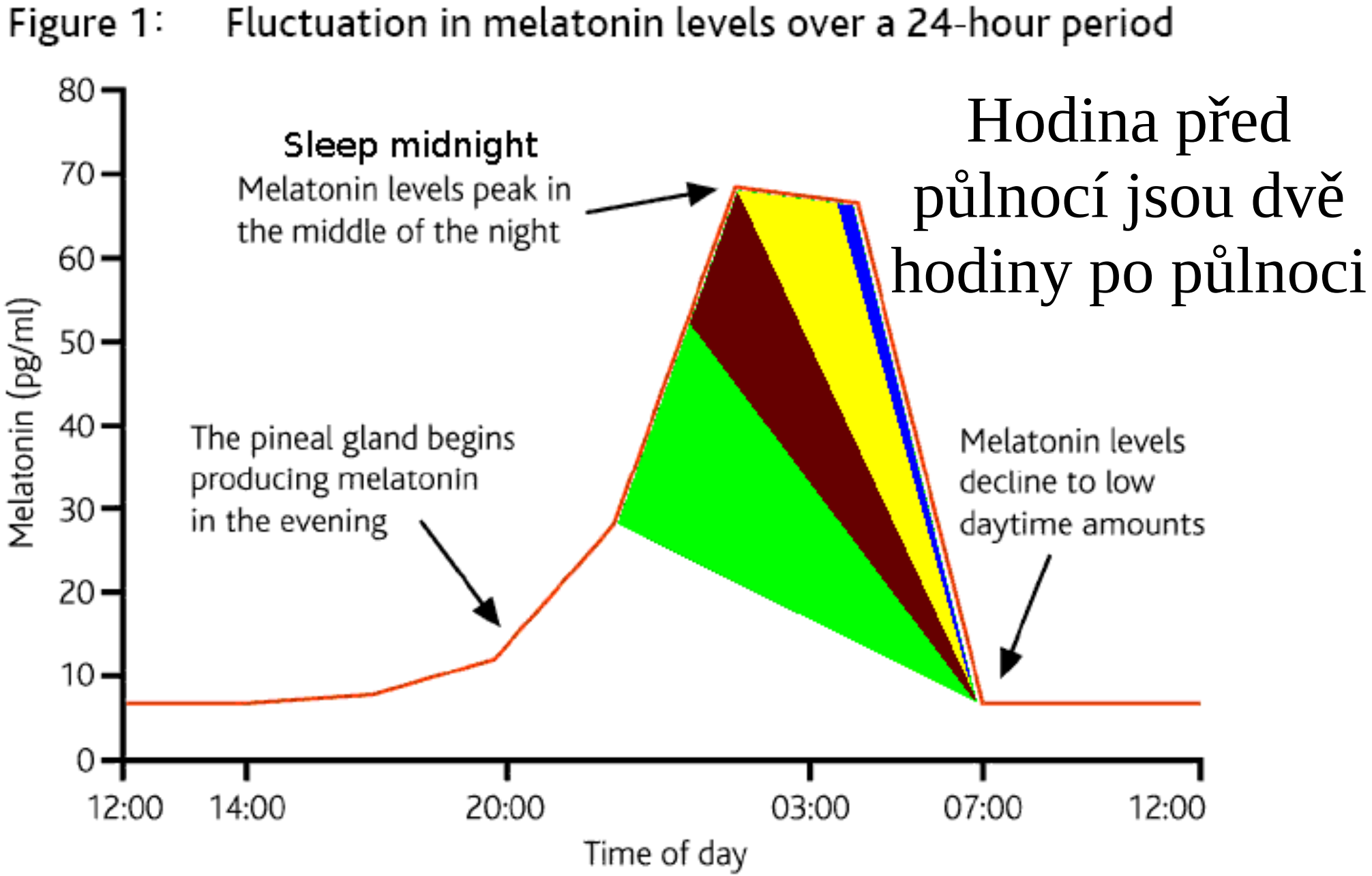

Hodina před půlnocí jsou dvě hodiny po půlnoci

Hodina před půlnocí jsou dvě hodiny po půlnoci

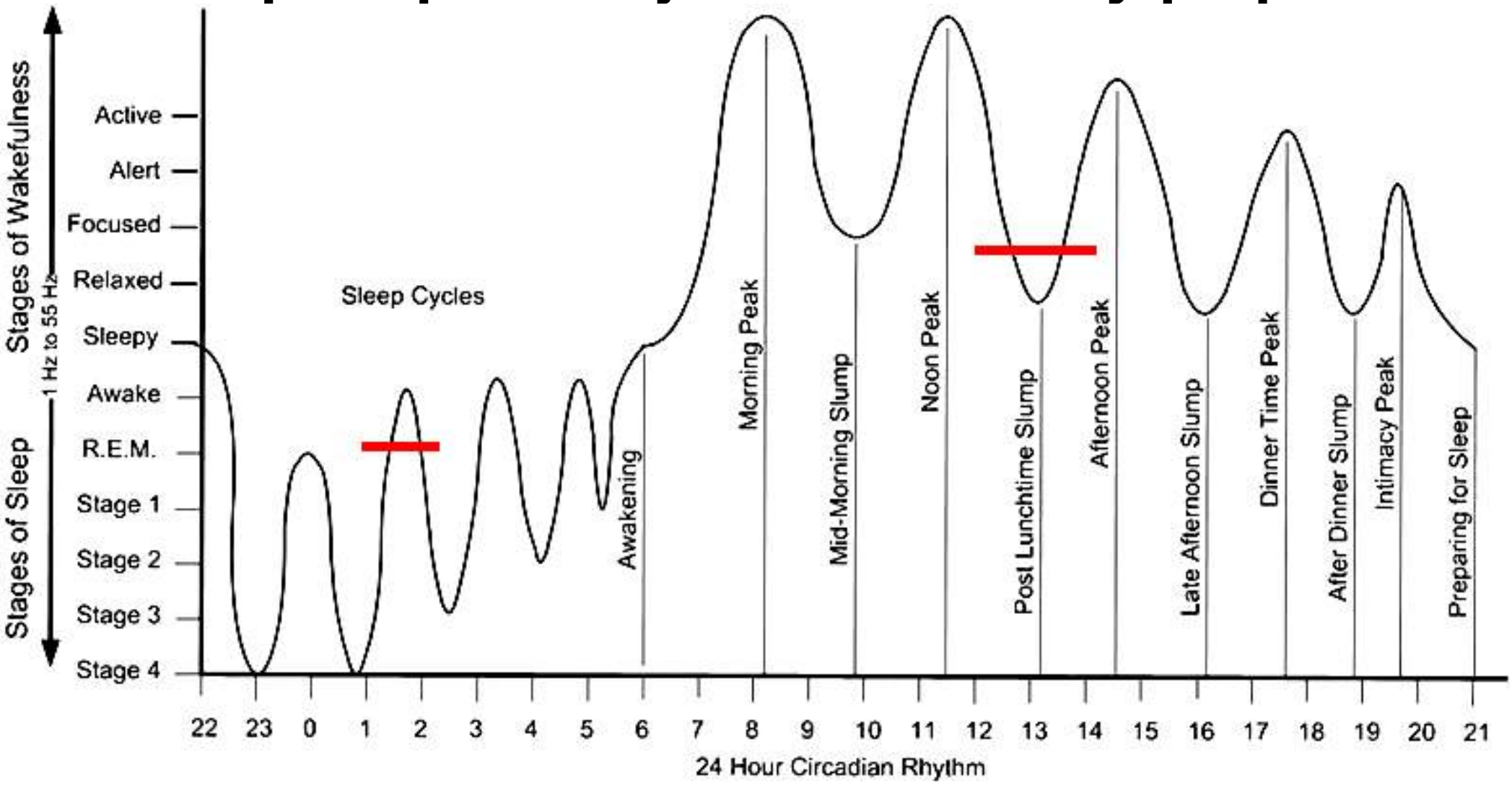

- Chodíme spát na sestupné hraně
- Probouzíme se na vzestupné hraně
- Vrchol vlny možno překonat tím, že umyjeme nádobí

Čtení a spánek

Poslouchat čtené slovo je nejlepší
Prohlížet si bílý strop je zbytečné
Číst při žluté lampičce je horší
Pustit si hororový film v jasných barvách je nejhorší

Večerní čas je často jediná doba, kdy si můžeme popovídat s dětmi

Děkuji Vám za pozornost

„Klidně kuřte dál... teď už je to jedno. “

PhDr. Mgr. Jeroným Klimeš, Ph.D.
http://www.klimes.us